

Euroregion Pomierania – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość

Idea powołania euroregionów w Europie pojawiła się w drugiej połowie lat pięćdziesiątych dwudziestego wieku. Podstawą leżącą u źródeł takiej transgranicznej umowy było występujące po drugiej wojnie światowej zniszczenie gospodarcze terenów granicznych, brak wzajemnego zrozumienia się ludzi, wynikające z wojennej traumy i barier językowych. Pierwszy euroregion powołano na pograniczu holendersko-niemieckim i nadano mu nazwę Euroregio. Pierwotnie sygnatariusze skupili się na rozbudowie połączeń komunikacyjnych, otwarciu przejść granicznych, zharmonizowaniu struktur administracyjnych. Najtrudniej było przezwyciężyć stereotypy i niechęci. Tutaj procesy trwały bardzo długo. Wystarczy powiedzieć, że jeszcze w 1993 roku zaproszenie przez holenderskiego burmistrza swojego niemieckiego partnera na uroczystość zakończenia II wojny światowej wywołało społeczną dyskusję. Doświadczenia Euroregio stały się podstawą do tworzenia euroregionów granicznych w całej Europie. Polska i wschodnie Niemcy uzyskały ten przywilej dopiero w 1990 roku po upadku ustroju komunistycznego.

Wiosną 1992 roku w siedzibie władz województwa szczecińskiego pojawił się starosta z Pasewalku Rainer Haedrich wraz z Peterem Heise. Jak wspomina to ówczesny przewodniczący sejmiku Maciej Jarmuż goście zaproponowali szybkie podpisanie umowy euroregionalnej. Rozumiejąc pośpiech niemieckich partnerów władze samorządowe województwa poddały dostarczony wniosek pod polityczną i społeczną dyskusję. Jej początek zbiegł się z kontrowersjami, jakie wywołał zgłoszony przez premiera landu Brandenburgii, Manfreda Stolpego, „Plan dla Nadodrza”. Była to spójna wizja współpracy gospodarczej polsko-niemieckiego pogranicza. Premier Stolpe zaproponował utworzenie wzdłuż granicy na Odrze i Nysie strefy gospodarczej, powołanie polsko-niemieckiego banku. Ponadto plan ten zakładał odchodzenie od inwestycji w rolnictwie z jednoczesnym tworzeniem parków narodowych. Doktor Marek Tałasiewicz, ówczesny wojewoda szczeciński i współprzewodniczący Komitetu ds. Współpracy Przygranicznej uważał, że pomimo kontrowersji Plan Stolpego zintensyfikował dyskusję na temat przyszłej współpracy transgranicznej zjednoczonych Niemiec i suwerennej Polski. Ważnym elementem w tej dyskusji była próba doproszenia do umowy euroregionalnej trzeciego, skandynawskiego partnera z Danii lub Szwecji. Pierwotnie samorządy tych państw nie były nią zainteresowane.

Idea powstania euroregionów na polsko-niemieckiej granicy spotkała się z protestami polityków i naukowców, szczególnie głośne były protesty posłów Konfederacji Polski

Niepodległej, Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego i Porozumienia Centrum. W Szczecinie z ostry listem otwartym, protestującym przeciwko idei powstania Euroregionu Pomerania, wystąpili naukowcy zrzeszeni w Szczecińskim Towarzystwie Naukowym (STN). Zarzucono twórcom idei euroregionu realizację niemieckiej koncepcji, która godzi w integralność Polski i pozwala na penetrację gospodarczą przez niemiecki kapitał polskich ziem zachodnich. List podpisał prezes STN prof. dr hab. Józef Rutkowski.

W celu przygotowania struktur niezbędnych do utworzenia Euroregionu Pomerania samorządy Niemiec i Polski powołały swoje związki komunalne. Pierwszy z nich powstał 9 września 1992 roku i zrzeszał niemieckie powiaty i miasta. Polski Komunalny Związek Celowy Gmin Pomorza Zachodniego powołano 29 sierpnia 1993 roku.

Ostatnim kluczowym problemem było określenie roli Szczecina w przyszłej strukturze Euroregionu Pomerania. W tej sprawie zasadnicze znaczenie miała polityczna koncepcja wiceprzewodniczącego Rady Miasta w latach 1990-1994, a następnie prezydenta miasta w latach 1994-1998, Bartłomieja Sochańskiego. Jak sam wspomina, jego dyskusje o wartościach płynących z posiadania euroregionu jako narzędzia transgranicznej współpracy zaczęły się od spotkania z przedstawicielem Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych (SERG) Jensem Gabbe. Od początku Bartłomiej Sochański uważał, że ze względu na wielkość Szczecina, jego stołeczną rangę dla całego polsko-niemieckiego regionu, powinien być on osobnym podmiotem w tej transgranicznej umowie. Tutaj powinna znajdować się również siedziba sekretariatu. Rozmowy były bardzo żmudne. Partnerzy niemieccy nie chcieli przyjąć szczecińskich argumentów. Szczególnie trudnym negocjatorem był Peter Heise, dyrektor Kommunalgemeinschaft Pomerania e.V. Ostatecznie przeważyło zdanie pasewalskiego starosty Rainera Haedricha. Cel nakreślony przez prezydenta B. Sochańskiego i Radę Miasta Szczecina został spełniony. 15 grudnia 1995 roku w szczecińskim Zamku Książąt Pomorskich prezydent Kommunalgemeinschaft Pomerania Rainer Haedrich, przewodniczący Komunalnego Związku Celowego Gmin Pomorza Zachodniego Zbigniew Zychowicz i Prezydent Szczecina Bartłomiej Sochański podpisali polsko-niemiecką Umowę o utworzeniu Euroregionu Pomerania. Porozumienie objęło swoim zasięgiem po stronie niemieckiej ówczesne powiaty: Rügen, Nordvorpommern, Ostvorpommern, Uecker-Randow, Uckermark, Barnim i dwa miasta wydzielone, Greifswald i Stralsund. Po stronie polskiej sygnatariuszami było 35 gmin województwa szczecińskiego oraz miasto Szczecin.

Celem euroregionu, zgodnie z zapisami umowy, było *podejmowania wspólnych działań dla równego i zrównoważonego rozwoju regionu oraz zbliżenia jego mieszkańców po obu stronach granicy*. W obszarach jego zainteresowań znalazły się: współpraca gospodarcza,

transfer technologii, szkolenia zawodowe, wymiana młodzieży i grup zawodowych, współpraca kulturalna, ochrona środowiska naturalnego, poprawa gospodarki leśnej i rolnej, infrastruktury granicznej i transportowej oraz koordynowanie transgranicznego planowania przestrzennego, współpraca podczas pożarów i klęsk żywiołowych.

Zgodnie z zapisami umowy władzą ustawodawczą stała się 24-osobowa rada, składająca się z 12 przedstawicieli strony polskiej i 12 przedstawicieli strony niemieckiej. 2 kwietnia 1996 roku odbyło się pierwsze spotkanie, konstytuujące nową radę. Do Prezydium Euroregionu Pomerania powołano prezydenta Szczecina Bartłomieja Sochańskiego i przewodniczącego KZC GPZ Zbigniewa Zychowicza oraz Rainera Haedricha, starostę powiatu Uecker- Randow i starostę powiatu Uckermark, Joachima Benthina. Pierwszymi prezydentami Euroregionu Pomerania zostali Zbigniew Zychowicz i Rainer Haedrich. Powołano również grupy robocze.

Znaczącym wspólnym przedsięwzięciem euroregionalnym był I Polsko-Niemiecki Festiwal Młodzieży w Löcknitz, który odbył się od 29 sierpnia do 1 września 1996 roku. Uczestniczyło w nim półtora tysiąca młodych osób. Festiwal stał się projektem flagowym Euroregionu Pomerania. Do 2019 roku odbyło się piętnaście takich festiwali. Nowa edycja miała miejsce w 2024 r.

20 marca 1997 roku do polskich i niemieckich partnerów Euroregionu Pomerania wpłynął formalny wniosek szwedzkiego Związku Gmin Skanii o przyjęcie do euroregionu. Umowa o przystąpieniu Związku Gmin Skanii podpisana została 26 lutego 1998 roku w Lund. W ten sposób w granicach Euroregionu Pomerania znalazły się 33 gminy Skanii. Zgodnie z umową Rada Euroregionu powiększona została do 36 osób, a do Prezydium, złożonego z 6 osób, powołano: Zygmunta Meyera (Szczecin), Bogdana Błaszczyka (prezydenta Kołobrzegu), Joachima Benthina (starostę powiatu Uckermark), Joachima von der Wense (burmistrza Greifswaldu) i Bengta - Gorana Hansona (burmistrza Ystadt) oraz Axela Roslunda.

Wczytując się w treść umów o utworzeniu Euroregionu Pomerania z 1995 i 1997 roku jasno wynika, że twórcom jej zapisów chodziło o powstanie podmiotu posiadającego własną osobowość prawną. Świadczą o tym punkty dotyczące siedziby Rady Euroregionu i sekretariatu w Szczecinie a także wskazanie wśród zadań tejże Rady uchwalanie planów budżetowych na przyszłość i przyjmowanie sprawozdań finansowych. W ówczesnym porządku prawnym te postulowane zapisy nie były możliwe do realizacji. Po upływie dekad, dzisiaj, taka możliwość staje się realna dzięki pojawieniu się Rozporządzenia WE nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 5 lipca 2006 roku w sprawie Euroregionalnego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT).

1 stycznia 1999 roku w Polsce wprowadzono reformę samorządową. Zmniejszono liczbę województw i wprowadzono nowy podmiot samorządowy: powiaty. Ten fakt zmienił sytuację KZC GPZ i całego Euroregionu Pomerania. Do polskiego związku przystąpiły nowe gminy (32). W tej sytuacji skład KZC GPZ wzrósł do 64 samorządów.

Jeszcze większa zmiana dotknęła polskiego partnera w 2001 roku. Wskutek wymogów prawnych, dotyczących charakteru podmiotu prawnego mogącego zarządzać w przyszłości środkami europejskimi, 10 stycznia 2001 roku zlikwidowano KZC GPZ, a 25 kwietnia 2001 roku utworzono Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania (SGPEP). W tym samym roku, 25 listopada, Rada Miasta Szczecina wyraziła zgodę na przystąpienie Szczecina do SGPEP.

Komunalny związek, a następnie stowarzyszenie gmin były inicjatorami wielu ciekawych przedsięwzięć i projektów, m.in. na bazie doświadczeń szwedzkiej gminy Häseleholm odbyły się szkolenia dla polskich samorządowców w zakresie gospodarowania odpadami, w Ystad odbyła się konferencja o przewycięzaniu stereotypów między Niemcami, Szwedami i Polakami, w Stargardzie Szczecińskim miało miejsce spotkanie na temat transportu w Euroregionie Pomerania. Dwukrotnie zorganizowano w Szczecinie Euroregionalne Prezentacje Gospodarcze dla polskich, szwedzkich i niemieckich producentów i samorządowców. Bardzo ważne w edukacji młodego pokolenia były spotkania Szkolnych Kół Europejskich na Jasnych Błoniach i w Szkole Podstawowej nr 35 w Szczecinie. Powołano również miesięcznik „Europomerania”, który wydawany był w latach 1999-2010, a następnie zastąpiony w 2011 roku wkładką do Kuriera Szczecińskiego, redagowaną przez B. Twardochleba pod nazwą „Przez granice” oraz newsletterem.

Bardzo ważnym elementem aktywności Euroregionu Pomerania stała się współpraca młodzieżowa. W 1994 roku w Löcknitz powołano przedstawicielstwo Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (PNWM). Dwa lata później to samo biuro otwarto w Komunalnym Związku Celowym Gmin Pomorza Zachodniego. Dla rozszerzenia możliwości współpracy młodzieży 1 kwietnia 1998 roku KZC GPZ oraz miasto Szczecin podpisały Umowę o współpracy z Bawarskim Kołem Młodzieży.

Znaczenie euroregionalnych jednostek centralnych PNWM zostało dostrzeżone przez centrale w Warszawie i Poczdamie i jako jedyne w Polsce otrzymały one w 2014 roku prawo do uproszczonego dofinansowania projektów, co znacznie przyspieszyło pozyskiwanie środków i rozliczanie projektów przez wnioskodawców w Euroregionie Pomerania.

Od 1996 roku do dzisiaj z pieniędzy będących w dyspozycji Jednostki Centralnej PNWM w Szczecinie dofinansowano 4988 projektów na łączną kwotę około 30 mln złotych.

W okresie dążenia Polski do przystąpienia do Unii Europejskiej euroregion wspierał powstanie i rozwój Szkolnych Klubów Europejskich, był organizatorem - wraz z Głosem Szczecińskim - Ogólnowojewódzkiego Konkursu *Europejczyk 2003 roku*. Od 1998 roku w biurze euroregionu swoją siedzibę miała Europejska Akademia Obywatelska (ESTA).

Jedną z najważniejszych ról, jakie spełniał i spełnia Euroregion Pomerania jest koordynacja aktywności transgranicznej gmin, powiatów i NGOs poprzez dystrybucję posiadanych do dyspozycji środków europejskich, najpierw z programów przedakcesyjnych, a następnie po przystąpieniu Polski do UE z programów INTERREG. INTERREG III A pojawił się w Euroregionie Pomerania w roku 2000, a województwo zachodniopomorskie przystąpiło do niego w 2004 roku. Ogólnie wydano w tym okresie 97 615 044,00 euro, z tego w Polsce 18 799 515,00 euro. W latach 2007-2013 realizowany był program INTERREG IV A, z którego sfinansowano 69 projektów na łączną sumę 144 288 119,61 euro. Pieniądze te były wydawane na terenie Polski i Niemiec. Do roku 2022 realizowany był program INTERREG VA. Dofinansowanie otrzymało 70 projektów na kwotę **126,108 mln euro**.

Wśród najciekawszych projektów realizowanych w ostatnich latach wymienić należy: zintegrowane transgraniczne ratownictwo medyczne; innowacyjny polsko-niemiecki program wczesnej diagnostyki i leczenia chorób rzadkich u noworodków; Punkt Kontaktowo-Doradczy dla polskich i niemieckich obywateli; wymianę informacji i metod w zakresie leczenia chorych onkologicznie i hematologicznie; przystosowanie mostu Siekierki-Neurüdnitz do ruchu turystycznego; Wspólne dziedzictwo wspólna przyszłość – centralne muzea pomorskie w Szczecinie i Greifswaldzie; telemedycynę w leczeniu onkologicznym dzieci; współpracę transgraniczną w dziedzinie diagnostyki obrazkowej w okulistyce; nauczanie języka sąsiada od przedszkola do matury; na dwóch kółkach wokół Zalewu Szczecińskiego; korelację identyfikacji i zwalczania terroryzmu i przestępczości w obszarze badań genetycznych i informatycznych; poprawę bezpieczeństwa i ruchu drogowego na pograniczu. Te dwa ostatnie projekty złożono dzięki intensywnej pracy SGPEP, która doprowadziła do spotkania potencjalnych policyjnych beneficjentów.

Rola Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania w opiniowaniu projektów INTERREG rozstrzygnęła się na początku 2005 roku. Wówczas w skład Komitetu Monitorującego Programu INTERREG III A powołano po jednym przedstawicielu landu Meklemburgii - Pomorza Przedniego, Brandenburgii, województwa zachodniopomorskiego, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w Warszawie oraz Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania i Kommunalgemeinschaft Pomerania e.V. Był to duży sukces

euromregionu, gdyż pierwotnie ówczesne władze marszałkowskie nie widziały euromregionu w tej roli.

Rola euromregionu w zarządzaniu programem INTERREG wzrosła jeszcze w 2008 roku, gdy podpisano umowę z rządami landów Meklemburgia Pomorze Przednie, Brandenburgia i RP w sprawie utworzenia Sekretariatu Technicznego w Löcknitz. Jego skład osobowy to: po dwóch przedstawicieli polskiego i niemieckiego euromregionu oraz dwóch pracowników urzędu marszałkowskiego w Szczecinie. Taka konstrukcja prawna funkcjonowała do 2024 r. Następnie powołano nowy Wspólny Sekretariat z siedzibą w Löcknitz jako część Ministerstwa Gospodarki M-V.

Pierwszoplanową rolę w zarządzaniu pieniędzmi europejskimi INTERREG w KZC GPZ, a następnie w SGPEP odgrywa tzw. Fundusz Małych Projektów (FMP). Pierwotnie był to program realizowany w Polsce przed przystąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej (jako tzw. środki przedakcesyjne) zwany Phare CBC. Program ten do 2003 roku zrealizowany był na dwóch płaszczyznach: Polska – Region Morza Bałtyckiego oraz Polska – Niemcy.

Od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku, pojawiły się środki unijne także po polskiej stronie Euroregionu w ramach realizowanego już programu FMP INTERREG III A. W lutym 2006 roku SGPEP podpisało z wojewodą zachodniopomorskim umowę o rozpoczęciu w polskiej części realizacji FMP. Biuro odpowiadało za zarządzanie projektami do 5 tys. euro dofinansowania. Euroregion przyjmował, zatwierdzał i rozliczał wnioski projektowe. W projektach należało wykazać tzw. efekt transgraniczny. Należało mieć partnera zagranicznego, którego siedziba była zlokalizowana na obszarze wsparcia. Dzięki uproszczonej formule decyzja o dofinansowaniu zapadała w euromregionie. Były to małe projekty z 15 % wkładem własnym i dofinansowaniem z UE 75 % i z budżetu państwa 10 %. W latach 2005-2008 zrealizowano po polskiej stronie 230 projektów. Z każdym kolejnym rokiem zainteresowanie projektami transgranicznymi na pograniczu wzrastało. Zwiększały się także środki jakie Unia Europejska przeznaczała na ten cel.

W latach 2009-2015 realizowany był Fundusz Małych Projektów w ramach programu INTERREG IVA. Wartość projektu wyniosła 9 881 990 euro z tego 6 033 126 euro dla polskiej strony oraz 3 848 864 euro dla strony niemieckiej. W ramach projektu zrealizowano wtedy ponad 1200 polsko-niemieckich pomysłów po obu stronach granicy, w których uczestniczyło ok. 145 tysięcy osób. Projekt realizowały wspólnie biuro Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania (jako partner wiodący) oraz Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V. W tym okresie maksymalna wartość projektu mogła już wynosić 25 tys. euro.

W kolejnej edycji programu INTERREG VA Fundusz Małych Projektów okazał się bardzo ważnym elementem współpracy na pograniczu polsko-niemieckim. Program przeznaczył na ten cel ponad 14 mln euro. Do beneficjentów po obu stronach granicy trafiło ponad 11 mln euro dotacji. Zrealizowano 883 projekty, w których udział wzięło ponad 90 tys. Polaków i Niemców. Wzrosła też maksymalna wartość projektu – do 30 tys. euro.

Ta edycja FMP była szczególna. Był to okres panującej na świecie pandemii Covid-19, która w naturalny sposób zamknęła możliwość organizowania projektów, w których bezpośrednie kontakty było podstawą do działania. Trzeba było znaleźć alternatywę dla swoich działań. Powstała idea naboru specjalnego COVID-19 w ramach Funduszu Małych Projektów „Walka z pandemią COVID-19 i jej konsekwencjami w Euroregionie Pomerania”. Od 7 maja 2020 roku wnioskodawcy mogli składać wnioski specjalne, których wartość nie przekraczała 50 tys. euro.

Projekty były przede wszystkim ukierunkowane na ograniczenie następstw pandemii, poprzez opracowanie rozwiązań dotyczących utrzymania i rozwoju współpracy społecznej i kulturalnej na pograniczu, opracowanie transgranicznych działań zmierzających do zwalczania koronawirusa (np. współpraca instytucji ochrony zdrowia, kampanie informacyjne, działania prewencyjne) i modelowe działania w zakresie zdalnej edukacji. Znacznie uproszczono etap składania, ale i rozliczania projektów. Po raz pierwszy zastosowano kwoty ryczałtowe. Beneficjenci nie rozliczali się z rzeczywiście poniesionych wydatków, ale musieli osiągnąć wskaźniki powiązane z przyznaną kwotą ryczałtową w projekcie. Większość projektów dotyczyła zakupu środków ochrony osobistej, edukacji on-line czy turystyki. Po stronie polskiej zrealizowano 105 projektów, po stronie niemieckiej 77. Projekty w ramach FMP Interreg VA mogły być realizowane do końca 2022 roku.

W kolejnym roku przyszedł czas na FMP Interreg VIA wdrażany w nowym kształcie. Do tej pory FMP polskie i niemieckie biuro realizowało wspólnie, w ramach jednego projektu z podziałem środków na oba kraje. W obecnej edycji mamy dwa odrębne projekty, a biura stały się samodzielnymi zarządzającymi tymi projektami. Na FMP przeznaczono łącznie 13,75 mln euro EFRR.

W zależności od wyboru tematu, zarówno polscy jak i niemieccy beneficjenci składają wnioski do wybranego zarządzającego FMP. Maksymalne dofinansowanie wynosi 80 % EFRR, a dofinansowanie projektu do 50 tys. euro. Projekty dofinansowane są na wzór naboru specjalnego Covid-19 jako kwoty ryczałtowe. Wnioskodawca, by otrzymać refundację, musi osiągnąć zakładany rezultat projektu i wskaźniki. Po raz pierwszy wprowadzono także system zaliczek przed projektem w wysokości 25% kwoty dofinansowania.

Tak duże uproszczenia dla wnioskodawców sprawiły, że już w pierwszych trzech latach realizacji projektu (od 2023 roku) zatwierdzono 140 projektów po polskiej stronie i 199 projektów po niemieckiej stronie, przy zatwierdzeniu ponad 60% dostępnej puli środków. Beneficjenci mogą realizować projekty do połowy 2028 roku.

O wielkości środków przyznanych dla beneficjentów po polskiej stronie od 1995 do 2025 roku informuje poniższa tabela nr 1.

Programy	EFRR EUR	liczba projektów	liczba uczestników
Phare CBC Region Morza Bałtyckiego Edycja 1995-2001	4 086 790,00	368	
Phare CBC Region Morza Bałtyckiego Edycja 2002	895 228,43	55	
Phare CBC Region Morza Bałtyckiego Edycja 2003	311 459,38	12	
Phare CBC Polska-Niemcy 2003	446 022,73	26	
Phare CBC Region Morza Bałtyckiego - Schemat Wsparcia Edycja 2001	1 042 845,76	8	
Phare CBC Region Morza Bałtyckiego - Schemat Wsparcia Edycja 2002-2003	527 172,26	8	
Fundusz Małych Projektów Interreg III A 2005-2008	1 775 638,00	230	34 954
Fundusz Małych Projektów Interreg IV A 2009-2011	2 097 075,39	227	21 495
Fundusz Małych Projektów Interreg IV A kontynuacja 2011-2015	2 924 303,56	356	47 537
Fundusz Małych Projektów Interreg V A kontynuacja 2016-2022	6 909 087,92	320	37 169
Suma	21 015 623,43	1610	141 155,00
Fundusz Małych Projektów Interreg VI A CS 4.6 (lata 2023-2028 projekt w realizacji)	6 273 285,90 4 286 338,00	140	24 600

Nie sposób wymienić wszystkich ważnych tysięcy projektów, które od 1995 roku były realizowane po polskiej stronie euroregionu. To setki spotkań przedszkolaków, ale i seniorów. To konferencje historyczne, wymiany doświadczeń gmin i powiatów, szkolenia służb, takich jak policja czy straż pożarna. To albumy, wystawy i książki opowiadające wspólną historię, zawody sportowe oraz projekty promujące szlaki turystyczne, spotkania on-line, aplikacje, strony internetowe, ale także filmy dokumentalne (np. „Max i Rosa – Deportacja szczecińskich Żydów. Przywracanie pamięci”, „Imperium Stoewerów. Od pralki do limuzyny”) to nowe oblicze FMP.

Pomimo sukcesów w pozyskiwaniu środków europejskich i krajowych niestety rozszerzona struktura Euroregionu Pomerania zaczęła odczuwać kryzys. Jej przyczyną była trudna sytuacja finansowa Związku Gmin Skanii, ograniczenie transgranicznych środków przeznaczonych na obszar Morza Bałtyckiego i zakończenie pracy na stanowisku dyrektora biura Związku Gmin Skanii, wielkiego przyjaciela Polski Stiga Ålunda. Kumulacja tych powodów przyczyniła się do tego, że szwedzki prezydent Euroregionu Pomerania Volker Bönning złożył oświadczenie polskiemu prezydentowi Euroregionu Pomerania o wystąpieniu ze struktur euroregionu. Jako próbę załagodzenia efektu wystąpienia Komunalnego Związku Gmin Skanii z Euroregionu Pomerania doprowadzono do wynegocjowania, że w nowej umowie o współpracy między regionem Skanii i województwem zachodniopomorskim znalazł się zapis o tym, że wszelka współpraca komunalna obu regionów powinna odbywać się za pośrednictwem Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania.

Oprócz zarządzania FMP w programach Phare CBC i INTERREG oraz PNWM i opiniowania projektów europejskich Euroregion Pomerania realizuje również własne projekty. Wśród nich bardzo istotnym, wspólnym przedsięwzięciem na granicy polsko-niemieckiej stały się Centra Usług i Doradztwa dla małych i średnich przedsiębiorstw. Zadaniem tego projektu była i jest realizacja jednego z podstawowych celów utworzenia Euroregionu Pomerania, jakim był i jest zrównoważony rozwój gospodarczy i konkurencyjność regionu transgranicznego. Na całym obszarze euroregionu powołano w 2003 roku biura CUD w: Schwedt, Neubrandenburgu i Greifswaldzie oraz Szczecinie, Myśliborzu, Dębnie, Koszalinie i Karlinie. Od 2017 roku w nowym okresie programowania doszły kolejne siedziby w: Strausbergu i Świnoujściu. Dzisiaj biura CUD zostały zamienione na biura Sieci Informacyjno-Doradczej i funkcjonują po polskiej stronie w Szczecinie, Świnoujściu, Koszalinie i Przelewicach.

Centra pomagają przedsiębiorcom w nawiązywaniu kontaktów i współpracy kooperacyjnej. CUD-y prowadzą liczne szkolenia, min. na tematy: prawa gospodarczego, prawa fiskalnego i prawa pracy po obu stronach granicy. Centra organizują również wyjazdy studyjne na festiwale, wystawy i targi. Koszty utrzymania całej sieci CUD w Polsce wyniosły do 2022 roku 6,47 mln euro, a w obecnym okresie programowania SID ma budżet 5,95 mln euro.

Ważną częścią aktywności SGPEP był udział w pracach nad Koncepcją Transgranicznego Rozwoju Regionu Metropolitalnego Szczecina. W zespole przygotowującym to ważne opracowanie przestrzenne znalazła się Irena Stróżyńska, z-ca dyr. SGPEP. Euroregion Pomerania jest również realizatorem (wraz z Regionalnym Biurem

Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego) projektu dotyczącego monitorowania i zbierania innowacyjnych danych o Regionie Metropolii Szczecińskiej.

Szczególnym zadaniem realizowanym przez polskie i niemieckie biura Euroregionu Pomerania jest projekt dotyczący nauki przez pracowników języka sąsiada lub języka angielskiego. Projekt ten ma również przewyżczać uprzedzenia poprzez wykłady o historii Niemiec i Polski oraz warsztaty wspólnego poznawania kultury. Członkowie zarządów obu stowarzyszeń wzięli udział w wyjazdach studyjnych na pogranicze francusko-niemieckie i do siedzib EUWT. Bardzo ważną częścią aktywności Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania jest jego udział w działalności stowarzyszeń jednoczących euroregiony. Pierwszym z nich było Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (SERG). Miasto i województwo szczecińskie było reprezentowane na posiedzeniu SERG już w 1994 roku w Trieście. Rok później, w 1995 roku w Szczecinie na Zamku Książąt Pomorskich odbyło się Walne Zgromadzenie SERG. Na spotkaniu tym przyjęto jeden z najważniejszych dokumentów, wskazujący cele działalności Stowarzyszenia. Dokument ten, nazwany Europejską Kartą Regionów Granicznych i Transgranicznych przeszedł do historii jako „Karta Szczecińska”. 13 lutego 2012 roku w kancelarii Prezydenta RP przedstawiciele wszystkich euroregionów działających w Polsce powołali do życia Federację Regionów RP. Jej prezesem został Czesław Fiedorowicz, a wiceprezesem, reprezentujący SGPEP, wiceprezydent Szczecina Krzysztof Soska.

Najnowszym wyzwaniem jest polsko-niemiecki projekt o nazwie „Wspólnie tworzymy przyszłość Euroregionu Pomerania”. W wyniku jego realizacji powstała Strategia Rozwoju Euroregionu Pomerania. Po raz pierwszy udało się ją przygotować wspólnie, a nie jak to miało miejsce przedtem osobno dla polskiej i niemieckiej części euroregionu. Opracowanie poprzedzone zostało licznymi warsztatami, które stały się podstawą wypracowania rekomendacji. W zakresie zadań dla euroregionu wskazano: transgraniczny, publiczny transport zbiorowy; transgraniczne centrum badawcze; forum na rzecz pozyskiwania wykwalifikowanych pracowników; wspólną sieć marketingu turystycznego; trwałą ofertę nauczania języka sąsiada; stałe forum ds. zdrowia; edukację ekologiczną, promocję kultury. Jako najlepsze narzędzie do realizacji wskazanych zadań rekomendowano Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT). Dokument wskazał, że pomimo powołania Euroregionu Pomerania w 1995 roku, nie udało się nadać euroregionalnej strukturze osobowości prawnej. W międzyczasie w prawie europejskim Parlamencie Europejskiego i Rady zaproponowano nową strukturę współpracy transgranicznej o nazwie EUWT. Celem tej nowej prawnej propozycji jest umożliwienie powstania na granicach UE organizacji o osobowości

prawnej. EUWT daje również szansę na realizację jasno sprecyzowanych zadań, wynikających z potrzeb transgranicznych regionów.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom nowych czasów euroregionalni partnerzy stworzyli wspólny (finansowany z Programu Interreg VIA) projekt „One Pomerania”. W jego ramach wypracowano dokumenty, w celu rejestracji EUWT Pomerania. Niewątpliwie będzie to nowy impuls dla rozwoju naszego euroregionalnego obszaru. EUWT Pomerania zgodnie z założeniami ma zostać zarejestrowany w Polsce z siedzibą w Szczecinie. W Löcknitz zostanie utworzony oddzielny sekretariat EUWT.

Więcej:

20-lecie Euroregionu Pomerania, red. Paweł Bartnik, Iwona Kowalczyk, Irena Stróżyńska, Aleksandra Warska, Szczecin 2015

Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość samorządowej współpracy transgranicznej w Euroregionie Pomerania w latach 1993 - 2013, red. Aleksandra Warska, Szczecin 2013

Emilia Szczygieł-Lembicz *Współczesna polsko-niemiecka współpraca transgraniczna na przykładzie FMP Euroregionu Pomerania* (praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr. B. Wójcika), Szczecin 2020

Marek Żurek *Teoria współpracy transgranicznej na przykładzie Euroregionu Pomerania*, Szczecin 2011

Paweł Bartnik, Irena Stróżyńska *Euroregionalne reminiscencje w codzienności pogranicza. Głos publicystów*, red. Bogdan Twardochleb, Szczecin 2015

Paweł Bartnik